

ULOGA STRIPOVA U RAZVOJU DJECE

(Alan Ford – studija slučaja)

Nemanja Đukić
Fakultet političkih nauka
Univerzitet u Banjoj Luci
nemanja.djukic@fpn.unibl.org

Apstrakt: U istraživanju koje slijedi sociološki analiziramo popularni strip Alan Ford, nastojeći ukazati na njegov opšti društveni značaj. Ovaj strip predstavlja jedan od najznačajnijih kulturnih fenomena na prostoru bivše Jugoslavije koji je već od 70-ih godina 20. vijeka izvršio značajan uticaj ne samo na razvoj strip subkulture u bivšoj SFRJ nego i na formiranje sistema vrijednosti tadašnje omladine, organizovanje njihovog slobodnog vremena i njihovo neformalno obrazovanje, zbog čega se on opravdano može smatrati temeljnim obilježjem novih generacija mladih i njihovog načina odrastanja. U tom smislu, predmet našeg istraživanja predstavlja empirijska analiza uticaja stripa Alan Ford na socijalizaciju omladine i djece u bivšoj SFRJ.

Ključne riječi: strip, Alan Ford, omladina, djeca.

Uvod

Prvi broj stripa *Alan Ford* objavljen je u Italiji 1969. godine dok se u Jugoslaviji njegovo prvo izdanje pojavilo 1972. godine. Za razliku od Italije u kojoj je ovaj strip dosegao masovni nivo popularnosti, u Jugoslaviji je on postao dio opšte kulturne baštine (Džamić, 2012:9). Osnovni razlog velike popularnosti ovog stripa na prostoru bivše Jugoslavije počiva u specifičnim istorijskim okolnostima koje su na tlu Balkana uslovile nastanak specifične psihološke osnove neophodne za razvoj osobite vrste humora i za Balkan karakterističnog pogleda na svijet. Naime, kao i farsa koja predstavlja prvonoseću ideju stripa, tako i društveno-istorijske okolnosti na Balkanu vrlo često posjeduju nadrealna i apsurdna obilježja koja prevazilaze granice formalne logike. Istorijsko iskustvo nedvosmisleno pokazuje da društveno-političku stvarnost na Balkanu strukturalno odlikuje neozbiljnost, relativizam i nihilizam a razrješenje problema uvijek nastupa neočekivano i iznenada jednim nadrealnim potezom. I farsa kao pogled na svijet ali i istorijsko iskustvo Balkana predstavlja posledicu permanentne ontološke dihotomije koja postoji između pojave i suštine, latentnog i manifestnog, vidljivog i skrivenog. Kao temeljni sukob između idealnog i realnog, stabilnog i nestabilnog, logike i iracionalnosti, znanja i naivnosti, idealizma i stvarnosti, farsa u punom kapacitetu reflektuje bazičnu društvenu protivrječnost tipičnu za Balkan – nerazrješen konflikt opšteg dobra i pojedinačnog interesa, zakona i bezakonja te permanentnu društvenu nestabilnost i iz nje ishodeće odsustvo trajno važećih logičkih normi. Otuda, zahvaljujući upravo specifičnim istorijskim okolnostima, kako ističe Džamić, farsa se na Balkanu pojavljuje kao osnovno iskustvo stvarnosti a nadrealizam kao prirodni društveni sistem (Džamić, 2012: 58).

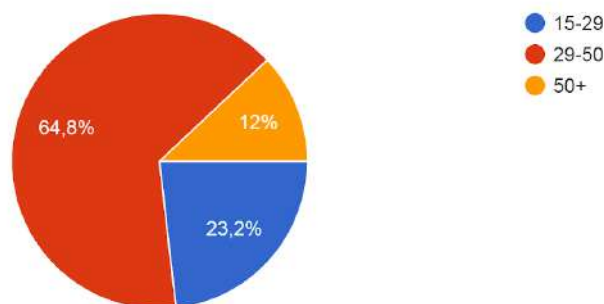
Utemeljena u istorijskim i psihološkim specifičnostima, strip (sub)kultura u bivšoj SFRJ u suštini nije imala subkulturni karakter već je zapravo predstavljala kulturni mejnstrim i totalnu društvenu pojavu koja ima opšti društveni značaj koji se ogleda u snažnom uticaju na socijalizaciju djece i omladine.

Metodologija

Predmet našeg istraživanja predstavlja analiza uticaja stripova na socijalizaciju djece i mladih u bivšoj SFRJ. Glavna hipoteza našeg istraživanja glasi da strip (sub)kultura u bivšoj SFRJ predstavlja opšti društveni i kulturni fenomen te da je kao takva imala bitan uticaj na odrastanje djece i mladih. U cilju dokazivanja početne hipoteze, metodološki postupak istraživanja smo strukturisali u dva međusobno povezana koraka, koja treba da obezbijede logičku konzistentnost i metodološku zasnovanost cjelokupnog istraživačkog postupka.

Prvi korak se sastojao u prikupljanju izvorne građe putem elektronskog anketiranja. Anketiranje je izvršeno u Maju mjesecu 2021. godine putem upitnika koji je namjenski strukturiran sa ciljem da se ispituju stavovi građana prema strip kulturi u bivšoj Jugoslaviji te uticaju te (sub)kulture i pojedinačnih stripova na socijalizaciju djece i omladine. Ciljnu grupu predstavljali su ispitanici starosne dobi od 29 do 50 godina i njihov udio u ukupnom broju ispitanika iznosio je 64,8%. Ispitanici u ovom istraživanju odabrani su na osnovu slučajnog uzorka.

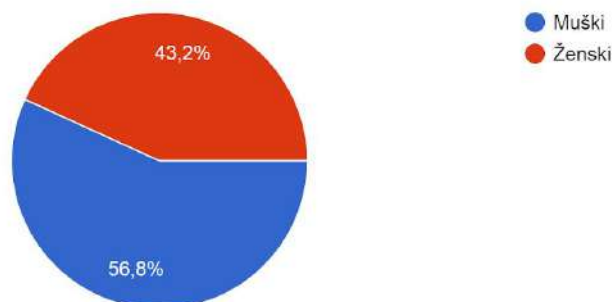
Starost
125 одговора

Prikaz 1. Starosna struktura ispitanika

Drugi korak se sastojao u kvantitativnoj obradi izvorne građe, to jest u pokušaju utvrđivanja statistički značajne korelacije između polnog, starosnog, obrazovnog, ekonomskog i socijalnog statusa ispitanika na jednoj strani te njihovog stava prema strip (sub)kulturi i uticaju strip (sub)kulture na socijalizaciju djece i mladih.

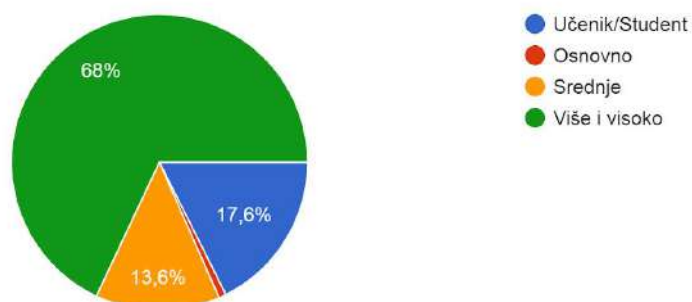
Pol
125 одговора

Prikaz 2. Polna struktura ispitanika

U cilju dokazivanja glavne hipoteze i to da je strip (sub)kultura u bivšoj SFRJ imala bitan uticaj na odrastanje djece i mladih te da stoga u stvari posjeduje opšti društveni i kulturni značaj, bilo je neophodno provjeriti da li postoji statistički značajna korelacija između polnog, starosnog, obrazovnog, ekonomskog i socijalnog statusa ispitanika na jednoj strani te njihovog stava o strip (sub)kulturi i njenom uticaju na drugoj strani.

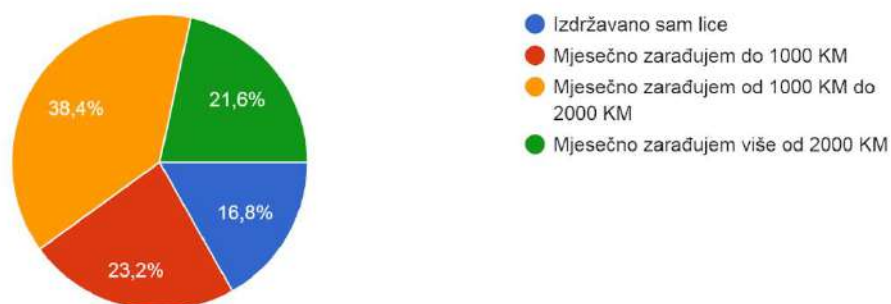
Obrazovanje
125 одговора

Prikaz 3. Obrazovna struktura ispitanika

Ukoliko bi statistička korelacija bila uočena to bi značilo da strip (sub)kultura nema opšti društveni i kulturni značaj jer bi bila uslovljena nekim pojedinačnim determinišućim faktorom (polom, starošću, obrazovanjem, klasno-slojnim statusom ili socijalnim porijeklom).

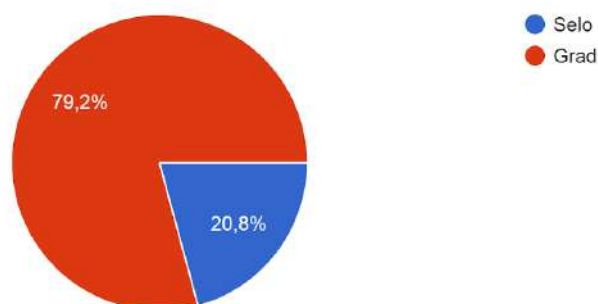
Ekonomski status
125 одговора

Prikaz 4. Ekonomska struktura ispitanika

U tom smislu smo izvršili strukturalnu diferencijaciju ispitanika prema polu, starosti, obrazovanju, klasno-slojnom statusu te socijalnom porijeklu kako bi izolovali potencijalni determinišući uticaj jednog ili više ovih faktora.

Porijeklo
125 одговора

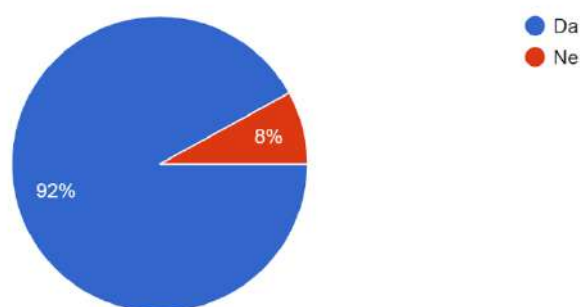

Prikaz 5. Socijalna struktura ispitanika

Rezultati

S obzirom na rezultate našeg istraživanja, smatramo da je naša početna hipoteza potvrđena. Ovaj zaključak izvodimo na osnovu dva parametra i to jednog neposrednog i jednog posrednog. Prvo, 92% ispitanika smatra da su stripovi predstavljali značajan kulturni fenomen na prostoru bivše Jugoslavije. Drugo, kvantitativna analiza stavova ispitanika potvrdila je odsustvo statistički značajne korelacije između polnog, starosnog, obrazovnog, ekonomskog i socijalnog statusa ispitanika na jednoj strani te njihovog stava o strip (sub)kulturi na drugoj strani.

Prema Vašem mišljenju stripovi su predstavljali značajan kulturni fenomen na prostoru bivše Jugoslavije?
125 одговора

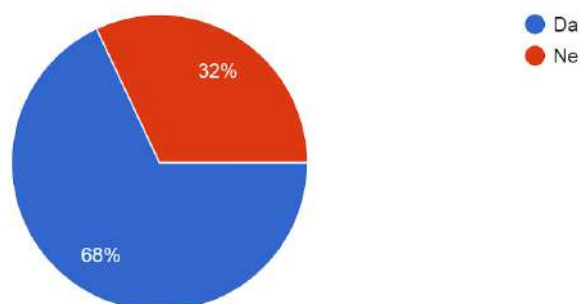
Prikaz 6. Opšti stav o strip (sub)kulturi

Analiza

Naime, kvantitativna analiza stavova ispitanika potvrdila je odsustvo statistički značajne korelacije između polnog, starosnog, obrazovnog, ekonomskog i socijalnog statusa ispitanika na jednoj strani te njihovog stava o strip (sub)kulturi na drugoj strani.

Da li su stripovi imali značajnu ulogu u Vašem odrastanju?

125 одговора

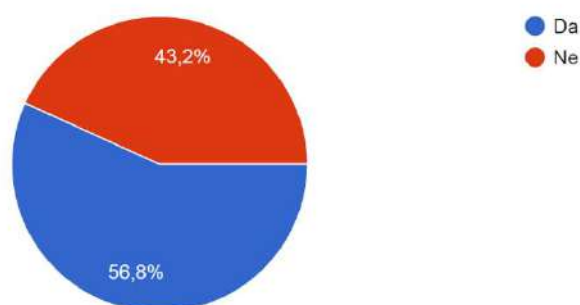

Prikaz 7. Uticaj stripova na odrastanje

Rezultati istraživanja nedvosmisleno pokazuju da stavovi ispitanika o značaju strip kulture u bivšoj SFRJ nisu uslovljeni nekim determinišućim faktorom već predstavljaju rezultat objektivnog i opšteg društvenog i kulturnog značaja strip kulture kao totalne društvene pojave.

Da li su stripovi uticali na formiranje Vašeg sistema vrijednosti i Vašeg pogleda na svijet?

125 одговора

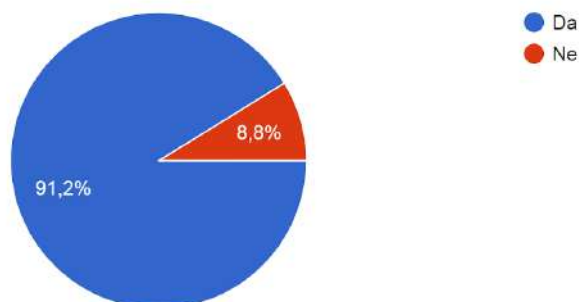

Prikaz 8. Uticaj stripova na sistem vrijednosti i pogleda na svijet

Od ukupnog broja ispitanika, 92% smatra da su stripovi predstavljali značajan kulturni fenomen na prostoru bivše Jugoslavije a 68 % ispitanika smatra da su stripovi imali značajnu ulogu u njihovom odrastanju.

Da li se stripovi mogu smatrati sredstvom neformalnog obrazovanja i socijalizacije djece i mladih?

125 одговора

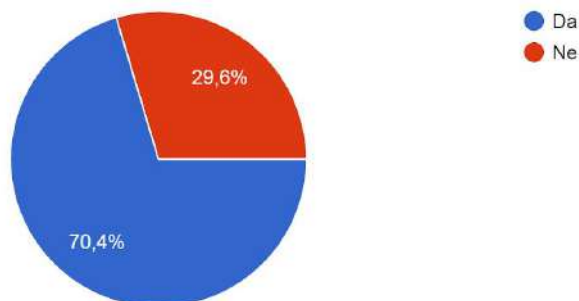

Prikaz 9. Stripovi kao sredstvo neformalne socijalizacije

Stripovi su uticali na formiranje sistema vrijednosti i pogleda na svijet kod 56,8% ispitanika. 91,2% ispitanika smatra da se stripovi mogu smatrati sredstvom neformalnog obrazovanja i socijalizacije djece i mladih a 70,4% ispitanika smatra da stripovi predstavljaju obilježje njihove generacije.

Da li stripovi predstavljaju obilježje Vaše generacije?

125 одговора

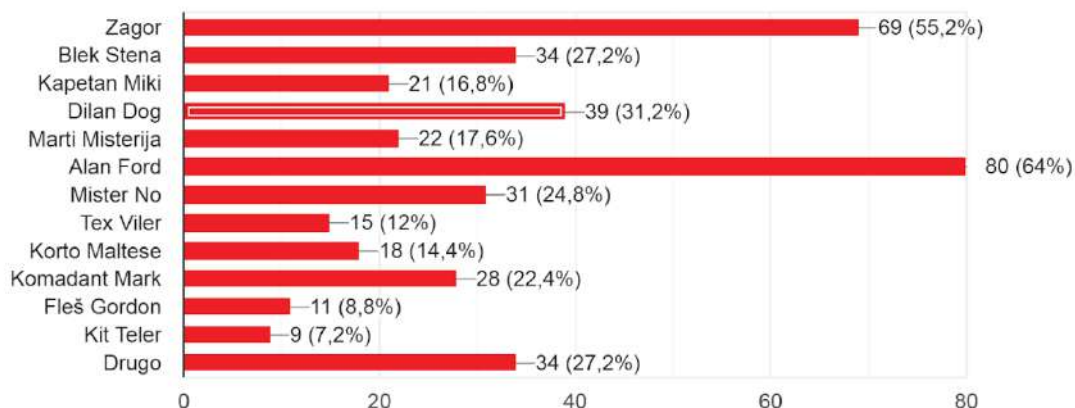
Prikaz 10. Stripovi kao obilježje generacije

Diskusija

Kvalitativna analiza uticaja pojedinačnih stripova iz vremena bivše SFRJ na socijalizaciju djece i mladih pokazuje da 64% ispitanika smatra da je strip Alan Ford najviše uticao na njihovo odrastanje. Imajući u vidu intenzitet ovog uticaja možemo opravdano zaključiti da ovaj strip posjeduje opšti društveni i kulturni značaj.

Koji strip je najviše uticao na Vaše odrastanje?

125 odgovora

Prikaz 11. Udio uticaja pojedinačnih stripova na odrastanje

Strip Alan Ford predstavlja jedan od najznačajnijih kulturnih fenomena na prostoru bivše Jugoslavije iz 3 razloga:

1. Umjetničkog - zbog specifične prirode samog sadržaja stripa;
2. Istorijskog i psihološkog - zbog specifičnih istorijskih okolnosti koje su na tlu Balkana uslovile nastanak specifične psihološke osnove neophodne za razvoj osobite vrste humora i za Balkan karakterističnog pogleda na svijet;
3. Filozofskog - zbog toga što je već 70-ih godina 20. vijeka tematizovao nadrealnost kao osnovno iskustvo stvarnosti i tako dekonstruisao ideje racionalnosti, istine i identiteta kao filozofske pretpostavke na kojima je utemeljena bit moderne epohe. Otkrivajući fenomen postistine i uvodeći u novu politiku identiteta, strip Alan Ford ocrtao je rub nadolazeće postmodernosti u bivšoj Jugoslaviji.

Strip Alan Ford je nadrealna komedija zasnovana na dramskoj formi koja iracionalnu prirodu savremene epohe na politički satiričan način izlaže društvenoj kritici i tako dekonstruiše važeću sliku svijeta. Na to upućuje i samo ime stripa koje je zapravo ime glavnog junaka a čije karakterne osobine odslikavaju krah epohe. Alan Ford je Volterov Kandid 20 vijeka – najuniverzalnija alegorija na opšta pitanja morala koja svjedoči krah optimizma i idealizma u susretu sa realnim, nesavršenim i agresivnim svijetom (Džamić, 2012:35). Kao i svaka komedija tako je i ovaj strip proizvod konkretnih društveno istorijskih procesa. Opšti društveni okvir u koji je smještena radnja stripa a koji je istovremeno i predmet satirične kritike, Baumanovski govoreći, možemo najpreciznije opisati kao „Novi svjetski nered“ (Bauman, 1998:59). Svijet Alana Forda je raspadajući svijet kasne Moderne u kome se naslućuju obrisi Fukojaminog kraja istorije. Raspadajuća hladnoratovska slika svijeta i iz nje ishodeća globalna društvena nestabilnost, oslabila je moć institucija na mikro nivou i učinila da se otvorenost globalnog društva za najveći broj građana pojavljuje kao siromaštvo, prevara, simulacija i nesigurnost. U takvim društvenim okolnostima dolazi do nastanka hibridnih i fluidnih subjektivnosti te antiherojskih i disfunkcionalnih socijalnih formi kao pojedinačnih i kolektivnih životnih strategija. U tom smislu baumanovski govoreći, likovi stripa pojedinačno kao „lutalice“, „vagabundi“, „turisti“ i „igrači“ te Grupa TNT kao održiva disfunkcionalna socijalna forma, predstavljaju paradigmu savremenog svijeta u kome anomalije više ne prijete poretku, već one jesu sam poredak (Bauman, 1995:146).

Grupa TNT je antiherojska grupa siromašnih tajnih agenata koji ne rade ni za koga, formalno se bore protiv nepravde, realno nastoje da se lično obogate putem bezuspješnih i besmislenih špijunskih akcija a svoje postojanje maskiraju radom u prodavnici cvijeća. Lične osobine i karakteristike likova ovog stripa predstavljaju osnovu na kojoj počiva dinamika dramske radnje, zbog čega upravo politika

identiteta predstavlja prvonoseće mjesto naše analize. Naime, lične osobine glavnih junaka u stripu predstavljaju metafore pojedinačnih nacija koje u važećem civilizacijskom diskursu predstavljaju vrline a koje međusobnim povezivanjem u cjelinu prerastaju u vlastitu suprotnost i uzajamno se poništavaju, tvoreći tako krajnje disfunkcionalnu antiherojsku socijalnu formu koja nedvosmisleno urušava prosvjetiteljski san o istini, identitetu, racionalnosti i univerzalnosti.

Tako je na primjer prvonoseći lik stripa i to Broj 1 manifestno predstavljen kao mrzovoljni i škrti starac koji je sklon splotkama i koji je preokupiran novcem. U stvari, on metaforički predstavlja Jevreje, dugovječnost, socijalni kapital, mudrost i lukavstvo, ali istovremeno i arhetip prevare, farse i simulacije kao duha epohe. Grunf je u stripu manifestno predstavljen kao poslušni i inteligentni sluga, dok zapravo on metaforički oslikava Njemce, lojalnost, predanost, posvećenost, ali i inovativnu disfunkcionalnost, nostalgiju, žal i resantiman za izgubljenim ratovima u prošlosti. Bob Rok je u stripu manifestno predstavljen kao neposlušni, lijeni i neinteligentni sluga, koji u stvari metaforički predstavlja Italijane, temperamentnost, buntovništvo, fizičku ružnoću, gnjev i srditost. Lik po kome strip nosi naziv, Alan Ford je manifestno predstavljen kao šarmantni idealista sa stilom koji je smiren, lijep, elegantan i dobar, patološki naivan, mentalno spor, povodljiv i lako zaljubljujiv. U stvari, on metaforički predstavlja Francuze, zamjenu i nestabilnost identiteta, neodlučnost i nesposobnost. Sledeći lik u stripu, Sir Oliver, manifestno je predstavljen kao propali plemić i plemeniti prevarant. Zapravo on metaforički predstavlja Engleze, rojalizam, lukavstvo, iskvarenost i prevaru kao produkt prosvjećenog 20 vijeka. Sama cvjećara kao centrala grupe TNT, metafora je laži, farse, privida i obmane. Iako se nalazi u Njujorku koji je simbol moći, lažna cvjećara reflektuje siromaštvo i nihilizam u najekstremnijem obliku, budući da je u njoj čak i cvijeće lažno. Radnja velikog broja epizoda ovog stripa odvija se u državama Trećeg svijeta, čime se simbolički ukazuje na prostornu univerzalnost, tj. na činjenicu da je svijet u cjelini postao disfunkcionalna ali održiva socijalna forma. Mogućih analogija Grupe TNT kao disfunkcionalne ali održive socijalne forme sa primjerima u stvarnosti hladnoratovskog vremena ima mnogo. Ona se na makro nivou odnosi i na komunistički i na kapitalistički svijet a na mikro nivou ona se pojavljuje kao sjajan interpretativan model za razumijevanje farse kao političke suštine bivše Jugoslavije.

Literatura

1. Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. New York: Columbia University Press.
2. Bauman, Z. (1995). *Searching for a Centre that Holds*. In: M. Featherstone, S. Lash i R. Robertson (ed.) *Global Modernities*. London: Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
3. Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
4. Džamić, L. (2012). *Cvečarnica u kući cveća*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk.

THE ROLE OF STRIPS IN DEVELOPMENT OF CHILDREN

(Alan Ford - case study)

Nemanja Đukić
Faculty of Political Sciences
University of Banja Luka
nemanja.djukic@fpn.unibl.org

Abstract: *In the research that follows, we sociologically analyze the popular strip „ Alan Ford“, trying to point out its general social significance. This strip is one of the most significant cultural phenomena in the former Yugoslavia. Since the 1970s, this strip has had a significant impact not only on the development of the strip subculture in the former SFRY, but also on the formation of the value system of the youth of that time and their non-formal education. Therefore, it can justifiably be considered a fundamental feature of new generations of young people and their way of growing up. In that sense, the subject of our research is an empirical analysis of the impact of this popular strip on the socialization of youth and children in the former SFRY.*

Keywords: *Strips, Alan Ford, Youth, Children.*